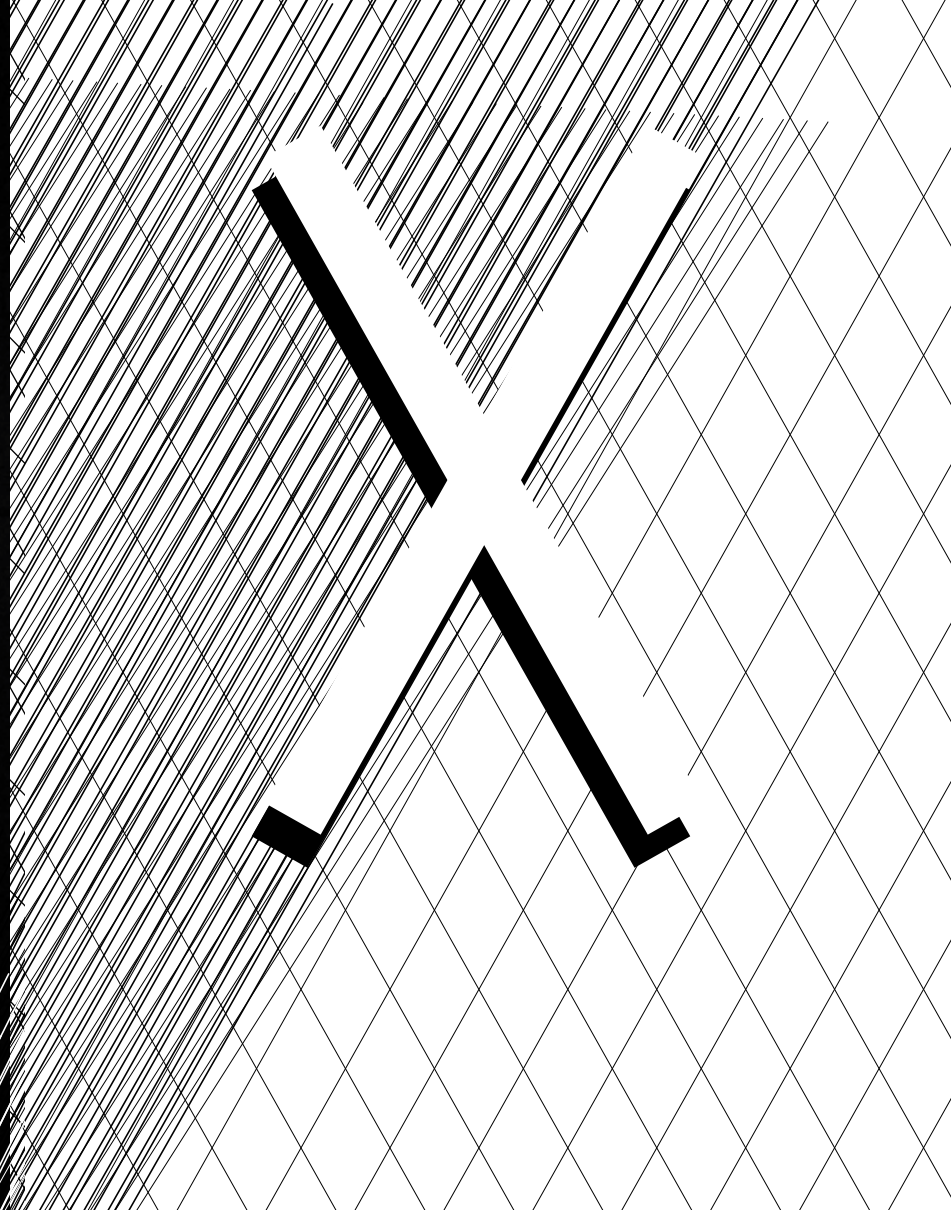

X
**DESAŤ ROKOV
ŽENSKEJ SKÚSENOSTI
V BÁBKOVOM DIVADLE
NA RÁZCESTÍ**

– Marianna Mackurova

PREČO?

Nespokojnosť s tým, ako sa vidíme, my ženy, ako nás vidia muži. Vedomá a nevedomá lož o ženách a mužoch v umení. To boli prvé impulzy, čo ma doviedli do sveta iných názorov na svet, v ktorom žijeme. Vďaka ASPEKTU, ktorý vznikol v r. 1993, a vďaka rovnomennému časopisu, ktorý som čítala v kruhu samoty, som sa dozvedela o rodových štúdiách a mohla porovnávať Aspektácku literatúru, ich vedecké štúdie s okolitým dedičstvom. Nasledovalo obdobie rôznych divadelných skúseností a nakoniec poznanie. Univerzálny pohľad na svet v umení len kopíruje spoločnosťou odobrené a uznané pohľady, modely a obrazy života žien a mužov v tomto svete. A klame. Vytvára falošné authority, podporuje konflikty a mocenskú hierarchiu medzi ľuďmi. Autori/rky, literáti/tky reprodukujú doteraz zaužívaný systém hodnôt. A vydávajú to za umenie. Odsudzujú feminizmus. Pritom sami/y sú v zajatí konzervatizmu, katolicizmu, postkomunizmu, rasizmu, nadradenosti a arogancie, nevedomosti a pod. Všetok dobre, je to ľudské. Mýliť sa, a robiť, čo sa od nás očakáva, je tiež ľudské... Toto poznanie a mnoho iných osobných dôvodov boli kľúčmi, ktorými som si otvorila bránu z Rázcestia a rozhodla sa pre túto cestu.

KEDY A KDE?

Písal sa rok 2000 a skúšali sme Šamanky v BDNR. Vôbec prvý slovenský projekt venujúci sa ženskej skúsenosti na Slovensku (réžia Marián Pecko). Vznikla hra Neplač, Anna. Odvtedy som začala písať rodové hry.

A zaoberať sa rodovými autorkami, spolu s herečkami divadla a pedagogičkami Katarínou Feťkovou, Katarínou Lucinkiewiczovou, Lujzou Urbancovou,

A réžijne uvádzať rodové texty na scénu, presadzovať ženskú autentickú výpoveď ako súčasť divadelného myslenia,

A od projektov Šamanky cez Predavačky príbehov, kľúčový projekt www.ruzovymodrysvet.sk, inscenácie Milenky, Citová výchova hadej ženy, MOCAD(R)ÁMY, teraz Reality snov... sa v našom divadle kontinuálne venovať ženskej skúsenosti z rodového hľadiska.

ČO TO JE?

Rodové scitlivovanie je odhaľovanie tradičných spoločensko kultúrnych rolí, modelov a noriem správania mužov a žien v spoločnosti. Toho, čo sa od mužov a žien očakáva v spoločnosti, v rodine, doma, na verejnosti a najmä PREČO. Naše divadelné Štúdio Twiga (THEATER WOMEN IMPROVISATION GENDER ACTION) je logickým vyústením rodovo citlivého projektu www.ruzovymodrysvet.sk, ktorý divadlo realizovalo so združením ASPEKT Bratislava. TWIGA pokračuje v hľadaní rodovo citlivého jazyka v divadle.

Cieľom TWIGY je dať priestor ženám. Skúmať, čo si myslia, cítia a vidia optikou genderu alebo gynokritického divadla.

Cieľom TWIGY je porušovať tradičné spoločenské normy.

Cieľom TWIGY je spoznávať spoločenské príčiny nášho konania a myslenia.

Cieľom TWIGY je podporovať profesionalitu, kolegiálnu a slobodný diskurz o ženách.

AKO?

Práca v TWIGE je rôzna. Vždy sa jedná o cyklus vzdelávania, súbor mojich inter-ných prednášok a osobných rozhovorov na danú rodovú tému. Najprv ide o stanovenie kľúčových rodových pojmov. Potom o hľadanie osobnej histórie, skúsenosti herečiek s danou témou. Pri každej téme riešime ako spoločenské normy a požiadavky ovplyvňujú naše pocity a správanie. Píšeme si. Nahrávame na záznam. Z istého uhla pohľadu využívame prvky orálnej histórie, dokumentárneho divadla, postdramatického divadla. Výtvarný a emotívny cross – dressing, acting, voicing. Ukážeme si svet z obrátenej perspektívy. Hlavné slovo vo všetkých zložkách má hlas ženskej rodovej skúsenosti. K práci TWIGY patrí všimáť si významné ženské osobnosti (napr. Hana Gregorová a pod.), tabuizované témy ako napr. domáce násilie na ženách. Naše ženské obdobie delíme na prvú vlnu do r. 2007, v ktorej s nami pracovali herečky Stanislava Pazmányová, Slávka Fulínová, Ivana Kováčová, Anna Kršiaková a druhú vlnu do

r. 2009, v ktorej sa ocitli Kristína Holková, Simona Martináková, Mária Danadová a Monika Kováčová, študentka dramaturgie. Takmer na všetkých inscenáciách sa hudobne podpísal muzikant Juraj Haško. Základ TWIGY tvoria herečky divadla: Mária Šamajová, Marianna Mackurová, Alena Sušilová, z mladších pokračujú: Veronika Fekiačová a Nina Müller a.h., pridala sa študentka dramaturgie a réžie Monika Tatarková.

NAČO?

Keď ASPEKT, naše jedinečné zoskupenie žien, oslavoval desať rokov svojej existencie, Jana Cviková poznamenala, že na Slovensku vlastne neexistuje feministické hnutie, ale po – hnutie. Rozosmialo nás to. To isté môžem skonštatovať na margo našej desiatky. Také divadelné po – hnutie. Záchvev. Samozrejme, s odstupom rokov sa mi to už nezdá také veselé. Desať rokov ženskej rodovej skúsenosti v našom divadle a nič sa nestalo? „Ani zem sa nezachvela, ani obloky nepopadali...“, aby som parafrázovala jednu z našich (už) veľikániek, Timravu. Netreba to preceňovať, ani podceňovať. Priniesli sme do divadla ženské témy z pohľadu feminizmu. Dievčatá/herečky, ani ja, sme nevedeli do čoho ideme, čo môžeme očakávať. Nedopatrením a riadením osudu sme sa s Citovou výchovou hadej ženy dostali do zahraničia i na pár slovenských festivalov, aby sme potom už nikdy viac s týmito inscenáciami a témami neobťažovali. A pritom vznikli jedinečné inscenácie o ženskej skúsenosti, napr. MOCAD(R)ÁMY, alebo Šmíračky.

PRE KOHO?

Nedokážeme rozvíriť hladinu ohľadom ženskej rodovej skúsenosti na verejnosti viac preto, lebo to ozaj nikoho nezaujíma? Alebo nie sme také dobré, ako trebárs Elfriede Jelinek v Rakúsku, Caryl Churchill, WTG / Women ' theatre group, Monstrous Regiment a pod. v Anglicku? Mesto žien v Slovinsku?, alebo preto, lebo žijeme na konzervatívnom Slovensku? Myslím, že aj na ženské rodové divadlo na Slovensku dôjde. Ženské budú chcieť žiť a tvoriť v nezávislom rodovom priestore. A už nebude čo riešiť...

Vďaka za desiatku, baby.

Iveta Škripková

Ženské projekty v BDNR:

X MONOLÓGY VAGÍNY

Hnutia V-Day (Victory Day, Violence Day alebo aj Vagina Day) vzniklo v roku 1998 ako reakcia na knihu Eve Ensler Vagina Monology, ktorá získala cenu Obie-Award. V-Day vytvoril medzinárodný tlak na zastavenie násillia páchaného na ženách a dievčatách. Prvé inscenované čítanie z knihy Eve Ensler sa konalo na Slovensku. V Košiciach Iveta Škripková začala študentské scénické čítanie, ktoré sa uskutočnilo 14. 2. 2003 v rámci druhého ročníka kampane *Piata žena*, realizovanej pod záštitou ženskej organizácie Fenestra.

X ŠAMANKY

Projekt Šamanky vznikol v spolupráci BDNR s Katedrou anglistiky a amerikanistiky Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Trojdielny Vizuálno - verbálny projekt sa inšpiroval prednáškami PhDr. Kataríny Fečkovej – Americká literatúra, v ktorých významný priestor zaujímal ženská literatúra a písanie žien. Celý projekt bol venovaný mýtom súvisiacim s témou ženskej tvorby a ženského písania.

1. časť Objavenie témy – Inscenovaná prednáška

Táto vizuálno-verbálna koláž bola vytvorená z mýtov týkajúcich sa ženy, ženského tela, materstva, sexu, agresivity, bolesti a násillia. Bola voľne inšpirovaná manifestom krutosti Antonina Artauda. Prvé uvedenie Inscenovanej prednášky bolo 21. 11. 2000. Počet repríz: 6

2. časť Spovede – Divadelno-univerzitný workshop

Na základe podnetov z prednášky, študenti/ky UMB, ako aj umelecký

súbor BDNR a dobrovoľníci/čky z Banskej Bystrice a okolia spracovali podľa svojho výberu vlastné divadelno-dramatické formy, v ktorých prezentovali názory na danú problematiku. Výsledný tvar sedem dňového workshopu Spovede vznikol ako koláž v divadelnej dielni. Pracovnou témou boli spovede a desatoro prikázaní. Prezentácia Workshopu sa uskutočnila 7. a 8. 3. 2001 spolu s prvou časťou projektu Objavenie témy- Inscenovaná prednáška. Počet repríz: 4

3. časť Neplač, Anna – Divadelná inscenácia

Inscenácia nesie podtitul: Inscenácia pre herečky, ktoré hrajú príbeh Ženy, napísanej podľa Muža. Prvé uvedenie inscenácie bolo 21. - 22. 9. 2001. Inscenácia je na repertoári BDNR dodnes. Počet repríz: 83
Projekt Šamanky režíroval Marián Pecko.

OHLASY:

Hlavnou kvalitou projektu Šamanky je jeho umeleckosť a hlboká výpovedná hodnota. Po každej stránke ide o skvelé divadlo. Feministické ladenie je len jednou z podstatných vlastností projektu, ďalšími sú skvelé herecké výkony, výborná réžia, pôsobivé výtvarné riešenie, silný emocionálny účinok. Autorom inscenácie Neplač, Anna sa podarilo prepojiť humor a iróniu so súcitom a pátosom ľudského utrpenia, poukázať na rodové stereotypy, vedúce k nepochopeniu i na túžbu oboch pohlaví po vzájomnosti. Jedna na druhú sa vrstvia témy ako zrod domáceho násillia, spoločenský tlak na hranie vo pred zadaných mužských a ženských rolí, tichý alkoholizmus žien v domácnosti, ženské vnímanie sveta... O tom všetkom sa hovorí vtipne a často metaforicky. Obsahuje pôsobivé meza fyzicko-divadelné prepady z povrchu jednej reality do reality inej, v ktorej sa zhmotňujú príznaky našej predstavivosti.

Nadežda Lindovská, PhD., docentka Katedry divadelných štúdií DF VŠMU

Bolo to moje prvé takéto predstavenie a milo ma prekvapilo spojenie hovoreného slova s hraním. Najviac sa mi páčilo predposledné dejstvo, odchádzala som s pocitom, že takýchto podujatí by malo byť viac.

Študentka

Inscenovaná prednáška Šamanky bola prevedená veľmi zaujímavým spôsobom, veľmi na mňa zapôsobila snaha šokovať a pôsobiť na všetky zmysly diváka – zrak, sluch, čuch. Takisto boli pôsobivé kontrasty medzi smutnými až tragickými aspektmi a komickými prvkami.

Študentka

Čo sa týka obsahovej stránky a výkonov hercov, bolo to veľmi dobre prepracované a urobené. Keďže som prvýkrát videla takto spracované témy – formou koláže – veľmi sa mi to páčilo. Ďakujem za príjemný umelecký zážitok.

Študentka

Šamanky sú predovšetkým pomenovaním a vzdaním holdu ženám, ktoré zažili v priebehu mnohých storočí veľa násillia a neprávostí. Zásluhou inkvizície, kolonializmu a v súčasnosti aj vďaka komerčnému nazeraniu na ženskú krásu a povinnosti ženy voči sebe, manželovi, deťom a domácnosti.

Dagmar Inštitorisová, teatrologička

X PREDAVAČKY PRÍBEHOV

Projekt bol realizovaný v spolupráci BDNR a študentov/tiek dvoch katedier Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela – Katedry anglistiky a amerikanistiky v spolupráci s PhDr. Katarínou Feťkovou a Katedry Slovenského jazyka a literatúry v spolupráci s Mgr. Lujzou Urbancovou. Hlavnou témou projektu bola ženská literárna skúsenosť, uvažovanie o tom, čo nám literárna skúsenosť rôznych autoriek, ako aj vlastný príbeh nášho života ponúka v slovách.

Prvé stretnutie: O čom rozprávala Toni - scénické čítanie z diela Tony Morrisonovej. Prvé uvedenie: 12. novembra 2003. Počet repríz: 1

Druhé stretnutie: Božena, Hana a Elena nám napísali - scénické čítanie z literárnej tvorby Boženy Slančíkovej Timravy, Hany Gregorovej a Eleny Maróthy-Šoltésovej. Prvé uvedenie: 28. januára 2004. Počet repríz: 9

Tretie stretnutie: Príbehy ne/po/slušných dcér - scénické čítanie z literárnej tvorby amerických menšinových autoriek Amy Tanovej, Jamaicy Kincaidovej a Shirlene Holmesovej. Prvé uvedenie: 31. marca 2004. Počet repríz: 3

Štvrté stretnutie: Okrídlené ženy neveštia nič jedlé - scénické čítanie z tvorby vybraných slovenských autoriek z konca 20. storočia uvádzajúce dva nezmieriteľné svety ženského písania. Prvé uvedenie: 26. mája 2004. Počet repríz: 9

OHLASY:

Predavačky príbehov v jednej chvíli zvierajú srdce, potom zas náhle vyrážajú dych a vzápätí dávajú šancu zhlboka sa nadýchnuť. Štvrté stretnutie ponúklo ženskú literárnu skúsenosť špičkových slovenských autoriek, ktoré „v maske ženy hľadajú spôsob, ako sa umoriť, umučiť, umrieť, umúdrať a zhodváňujú jazyk hystérie“ (Mila Haugová), v kontraste s komerčne úspešnou literatúrou pre ženy a o ženách.

Anna Gudzová, publicistka

Na večeri venovanej tvorbe afro-americkej autorky Toni Morrisonovej spolupracoval s BDNR Katedra slovenského jazyka a literatúry a Katedra anglistiky a amerikanistiky FHV UMB. Naši študenti a študentky zažili exotické chvíle plné mágie, videli sme utrpenie a bolesť matiek-otrokýň, ktoré z lásky vraždia svoje deti, pocítili rytmus džezu, zamysleli sme sa nad krutosťou ľudí, nad obrovskou túžbou čierneho dievčatka mať modré oči, nad láskou a nenávisťou. Nad životom. A zrazu to nebolo už len o Toni. Zrazu to bolo o nás študentkách Táni Adamskej, Tine Bílkovej, Janke Dulovcovej, Zuzane Ištvánfyovej, Zuzke Maruškovovej, Dominike Olajcovej, Mariane Tvrdej a o študentovi Jurajovi Tvrdoňovi. Bolo to o nás.

Zuzana Ištvánfyová, vysokoškolská pedagogička, autorka

– Študentky, účastníčky scénického čítania Príbehy ne/po/slušných dcér

X BABSKÉ MYSTÉRIÁ

Babské mystéria boli vytvorené a prezentované v rámci premiéry iniciatívy Umlčané svedkyne 18. júna 2004. Režisérka Babských mystérií pri písaní vychádzala z autentického príbehu jednej týranej Poľky, ktorý bol zverejnený v rámci kampane Piata žena. Na Babských mystériách sa podielali štyri herečky a štyri dobrovoľníčky z košickej ženskej organizácie Fenestra.

Projekt ruzovymodrysvet.sk / Spolupráca s ASPEKTOM:

X WWW.RUZOVMODRYSVET.SK

Projekt prebiehal v rokoch 2005 až 2008, medzi organizáciami ASPEKT, Občan a demokracia, Bábkové divadlo na Rázcestí, Škola základ života, n.f., Nadnárodná spolupráca WEGA (Women European Gender Action). Hlavnou oblasťou zamerania projektu bola rodová senzibilizácia vo vzdelávacom procese, s cieľom presadzovania rodovo citlivého prístupu v pedagogickej teórii a praxi a príprava na budúcu desegregáciu povolání. Dôležitou súčasťou projektu ruzovymodrysvet.sk bolo aj rodovo citlivé divadlo v podaní Bábkového divadla na Rázcestí z Banskej Bystrice. Divadelné predstavenia pre deti aj dospelých prinášajú tvorbu ženských autoriek, tematizujú rodové vzťahy a ženskú skúsenosť vo svete, v ktorom dominujú muži. Prostredníctvom rodovo citlivého divadla sa otázky rodovej (ne)rovnosti dostávajú k publiku netradičnou formou divadelnej reflexie.

OHLASY

Moja spolupráca s Ivetou Škripkovou sa zintenzívnila najmä pri realizácii projektu www.ruzovymodrysvet.sk, kedy naberala aj vzdelávaci rozmer. V rámci projektu sme vy-

tvorili partnerstvo spolu s ďalšími, no aj s BDNR v Banskej Bystrici. Práve v rámci tohto projektu vzniklo predstavenie pre deti *Anička Ružička a Tonko Modrinka*, no i *Citová výchova hadej ženy*, ktoré je pre mňa jedným z vrcholov tvorby tohto mimoriadne ambiciózneho a zaujímavého divadla.

Jana Juráňová, spisovateľka, prekladateľka, koordinátorka ASPEKTU

Ružový a modrý svet bol unikátnym projektom, v snahe o transformáciu a očisťovanie verejnej sféry od skontnatených „neduhov“ postsocialistickej spoločenskej morálky. Spoluprácou s Bábkovým divadlom na Rázcestí sa nepriamo zaslúžil o prenikanie ženskej inakosti do divadelného umenia.

Eva Kyselová, teatrologička, prekladateľka

X KLUB EQ

Klub EQ sa stretával v Bábkovom divadle na Rázcestí v Banskej Bystrici približne raz mesačne. Stretnutia mali vopred oznámenú tému, spracovanú prostredníctvom divadelného predstavenia, scénického čítania, beletrie, hudby, filmu alebo odbornej literatúry. Klub EQ otvoril témy ako ženy v umení, mýtus krásy alebo násilie v párových vzťahoch. Na stretnutiach EQ Klubu sa zúčastňovali hostky – zaujímavé lektorky, odborníčky na rodovú tému. Po prednáškach a prezentáciách materiálov (literatúra, film...) prebiehala diskusia s účastníkmi/čkami večera. Stretnutia EQ Klubu prebiehali od 28. 9. 2005 do 3. 6. 2010.

OHLASY

Nemôžem si nespomenúť na dlhé hodiny strávené pri príprave Klubu EQ a v samotnom klube. Mnohé zo stretnutí boli výnimočné – nielen témou, ale aj atmosférou, ktorú sme dokázali vytvoriť. Napriek bohatým a skvelým podnetom sme sa však niekedy až borcovali s tým, že bolo komplikované vytvoriť stabilné aspoň mierne početné jadro klubu, na ktorom by bol sledovateľný kvalitatívny progres (jadro tu síce bolo, ale vzhľadom na počiatočné očakávania malé).

Lujza Urbanová, vysokoškolská pedagogička, Katedra slovenského jazyka a literatúry FHV UMB

X MILENKY

Inscenované čítanie z knihy rakúskej autorky Elfriede Jelinek ovenčenej Nobelovou cenou. Kontroverzné inscenované čítanie vychádzajúce z ironicko-drastickej Jelinekovskej poetiky. Prvé uvedenie: 16. 2. 2005. Počet repríz: 27

OHLASY

Před dvěma dny jsem měla tu čest v Bratislavě vidět Vaše a Jelinekové Milenky. I přes to, že je to má oblíbená kniha pro svou mrazivost i letmo přicházející hurónský řehot a laskání se se slovy, jsem Vaši vizi přijala s nadšením. Troufám si tvrdit že z mnohých ohledů postihla všechny polohy Jelinekové křehkého masochismu a krvelačného cynismu. Všechny jednotlivé frázy až ke konečnému, vysoce děsivému nadhledu.

Diváčka

– Marianna Mackurová, Stanislava Pazmáníková,
Mária Šamajová, Alena Sušilová

X PREČO NIE SOM ANJEL

Predstavenie Prečo nie som anjel je kolážou z kníh švajčiarskej autorky rumunského pôvodu Aglaje Veteranyi, ktoré v slovenčine vyšli v preklade Jany Cvikovej. Predstavenie vychádza z bohatej obraznosti prozaičky, ktorá sa nemilosrdne dotýka mnohých tabuizovaných tém našej kultúry. Výrazové prostriedky, pre ktoré sa rozhodla Iveta Škripková, nevšednú atmosféru (sur)realisticky ladených poetických rozprávání Aglaje Veteranyi nielen zrkadlia, ale rozvíjajú ju ďalej. Prvé uvedenie: 10. 5. 2006. Počet repríz: 29

Aglaja Veteranyi nepísala. Iba vyliala okolitý svet a svoj život na papier, ktorý časom mení podoby. Rovnako ako všetky veci v Aglajiných knihách. Bábkové divadlo na Rázcestí vzalo jej texty do úst a zmenilo papier na knihohru o anjelovi a ľuďoch. No knihohra Prečo nie som anjel nie je len o anjeloch. Je to hra o dievčati, ktoré malo strach, že cudzina jej vnikne až do maringotky. Hra o žene nesmrteľnejšej ako anjel.

Zuzana Maďarová, publicistka

– Mária Šamajová, Marianna Mackurová

X PAVLIN PRÍBEH

Divadelné predstavenie, tematizujúce rodovú deľbu práce, vychádza z autobiograficky ladenej knihy stratenej slovenskej autorky Pavly Cebocli. Príbeh Pavly Cebocli je v predstavení rámcovaný slávnou esejou Virginie Woolf Vlastná izba. Pavlin príbeh je akoby rekonštruovaným denníkovým záznamom, v ktorom je zapísaná ženská skúsenosť, ale aj ženské mlčanie. Prvé uvedenie: 26. 10. 2005. Počet repríz: 15

OHLASY

Pavlin príbeh podľa rovnomennej knihy slovenskej autorky Pavly Cebocli bol pre mňa nesmierne dojímavý a výtvarne úžasne zaujímavý. Spôsob, akým sa tvorkyniam podarilo vtesnať do jedného predstavenia príbehy a osudy ľudí, ale i dejiny ako také, bol neuveriteľný.

Jana Juráňová, spisovateľka, prekladateľka, koordinátorka ASPEKTU

– Mária Šamajová

X ANIČKA RUŽIČKA A TONKO MODRINKA

Rozprávkový príbeh dvojčiek Aničky a Tonka vznikol ako reakcia na tradičné predstavy dospelých o tom, čo má robiť dievča a čo chlapec. Pri výbere detských hračiek sa jasne odráža presné delenie chlapčenského a dievčenského sveta. Chlapcom sú určené automobily, kozmické lode, zatiaľ čo dievčatám bábiky a miniatúry predmetov dennej potreby. No nie každé dieťa zapadá do takého deliaceho rámca, ktorý pretrváva v hlavách rodičov. Naopak, deti radi rozohrávajú situácie, ktoré sú pre ne nové. Práve túto možnosť im ponúka divadelné predstavenie, ktorého námet sa odvíja od knihy „Ružový a modrý svet“. Nie všetky dievčatá totiž musia byť princezná a nie všetci chlapci futbalisti. Mária Šamajová získala za herecký výkon v tejto inscenácii Cenu medzinárodného festivalu bábkových sólistov a sólistiek v poľskej Lodži v roku 2007. Prvé uvedenie: 16. 3. 2006. Počet repríz: 113

– Marianna Mackurová,
Mária Šamajová, Alena Sušilová

X (NE)POSLUŠNÉ MACÍKY

Rozprávka o (ne)poslušných macíkoch je humorne ladenou metaforou, ktorá prostredníctvom hry, masky, animácie, hudby a slovu hovorí o starostiach a radoostiach pri výchove detí. Zároveň pokračuje v otváraní rodových tém v súčasnej tvorbe pre deti, ktoré sa v takejto forme prezentovali v divadle na Slovensku po prvý raz. Rozprávku inšpirovala knižka Marianne Grabruker *Typické dievča* (ASPEKT 2006), ktorá poskytuje nový pohľad na tradičnú výchovu detí. Prvé uvedenie: 10. 2. 2008. Počet repríz: 28

OHLASY

Iveta Škripková sa v inscenácii nebála otvoriť sexuálnu rozdielnosť medzi dvoma pohlaviami, ktorá je v našich bábkových inscenáciách tabu. V tomto smere je banskobystričská inscenácia skutočne originálna. Škripková ako režisérka predstavenia necháva akciu určenia pohlavia predviesť priamo na scéne, na postavách dvoch dovtedy bezpohlavných medvedíkov. Urobila to decentne a vtipne. Vladimír Predmerský, teatrolog, kritik

X CITOVÁ VÝCHOVA HADEJ ŽENY

Inszenácia pokračuje v tendenciách hľadania ženskej divadelnej reči. Výhodiskom pre ňu boli rozhovory s herečkami na skúškach, v ktorých sme sa začali zaoberať našimi mami. V rámci rozhovorov sme hovorili o tom, aké naše mamy boli, čo väčšinou robili, o čom snívali, čo nás učili a pred čím nás varovali. Pocity zo skúšok sa sprítomnili v hre, ktorá si všíma mamy, dcéry a vzťahy medzi sestrami. Prvé uvedenie: 14. 3. 2007. Počet repríz: 25

OHLASY:

Klasicky výborné boli herecké výkony herečiek, pohyb na javisku... odišla som s pocitmi, ktoré doznievali ešte niekoľko hodín po predstavení. Teda tématicky dosť náročné, ale predstavenie hodnotím kladne.
Diváčka.

Inszenácia nie je sentimentálnym príbehom o opustených ženách, ani lepkavým románom s usulným koncom. Stvárnenie dvoch dejových línií fascinuje veľkou nápaditosťou, no najmä zdôrazneným používaním rodovo citlivého jazyka a búraním mýtov o typicky ženských vlastnostiach. Ak ste si niekedy položili otázku, prečo ženy často hovorievajú: „ja všetko robím zle“, *Citová výchova hadej ženy* sa môže stať dostačujúcou odpoveďou.
Zuzana Maďarová, publicistka

Štúdio TWIGA:

X MOCAD(R)ÁMY

Inscenácia venuje pozornosť bežnému, takmer prehliadnuteľnému životu obyčajnej ženy, starostiam a radostiam žien v rôznom veku, v rôznej veľkosti vlastnej kože, ktoré prezentuje v samostatných ženských mini príbehoch. Sprítomňuje okamihy, časovo krátke úseky zo života žien. Dotýčnicou a základnou jednotkou času v každom príbehu je pocit a prežívanie udalosti. Dotýkajú sa tichej neviditeľnej moci štruktúrovaného násillia, ktoré je prítomné všade, v reči, v gestách, v bežných prejavoch nášho dňa, a núti nás robiť, prežiť niečo, s čím

– Slavomíra Fulínová, Nina Müller,
Veronika Fekiačová, Mária Danadová, Eva Blažková

nesúhlasíme, ale ospravedlňujeme to tým, že je to normálne. V Mocad(r)ámach uvažujú ženy v rôznom veku o sebe a o svojom živote v ženskej koži, v širokom spektre od zdanlivo banálnych chvíľ (prvá láska, sny, chudnutie) po významné udalosti života (pôrod, ovdovenie, staroba). Prvé uvedenie: 30. 4. 2008. Počet repríz: 54

OHLASY:

Ženský útok na mužov? Feminizmus? Nie, len a len holá pravda o živote ženy. A o jej ženskej koži, ktorá ani náhodou nie je konfekčnej veľkosti, aj keď sa do nej obliekame vari všetky. Akoby nešlo o nič, a pritom ide o veľa. Moja koža (žeby už XXL?) vypotila tony pocitov, ktoré sa nemajú kam zaradiť a tak sa vracajú späť tam, odkiaľ vyšli, aby tam zostali. Mám rada divadlo (umenie vôbec), ktoré ma núti zamyslieť sa, ale nenúti ma myslieť inak, než myslím. Stotožniť sa s príbehmi Mocad(r)ám je bolestivé a nie jednoduché. Znamená to priznať si vnútorný rozmer svojej vlastnej ženskej kože.
Anna Gudzová, publicistka

Pred niekoľkými rokmi som bola ako Nina – snažila som sa dosiahnuť, aby by ma všetci považovali za krásnu. Nebolo to ľahké a nakoniec som pochopila, že každý je iný a nie je dôležité, aby som sa páčila všetkým. Potom som bola ako princezná Láska, všetko bolo menej dôležité ako moja láska a pre túto lásku som bola ochotná obetovať všetko ostatné. Zase som nakoniec pochopila, že aby bola láska šťastná, sú potrební dvaja ľudia a nie jednotlivci. Dnes som šťastná, že moje skúsenosti boli oveľa lepšie ako skúsenosti herečiek. A stále myslím na to, aký bude môj život, keď ukončím štúdium a budem samostatná. Podľa mojich súčasných myšlienok som v etape „kuchynských orgií“. Stále sa snažím žiť inak ako moja matka, ale tiež sa stále ukazuje, že sa jej veľmi podobám.

Diváčka

Videla som príbehy, ktoré sa netýkajú mňa, ale sú typické pre súčasnosť. Zaobchádzanie so ženami ako so sexuálnymi objektmi bez charakteru a inteligencie. Ženy, pre ktoré je cieľom života nájsť si manžela, opustené ženy. Ženy odcudzované spoločnosťou, žijúce so žiarlivými manželmi, ktorí obmedzujú ich svet a kradnú im život. Ženy mysliace na všetkých, len nie na seba, žijúce pre všetkých, len nie pre seba. V Mocad(r)ámach som videla životy mojich priateľiek, mojej mamy a sestry. Keď som sa pozerala na predstavenie, myslela som na ženy, ktoré poznám, a príbehy sa mi s nimi spojili. Ženy na celom svete majú podobné zážitky, ale každý príbeh je iný a osobný.

Diváčka

X (ZA)PÁRAČKY

Inscenácia (Za)páračky si okrem zvykov všíma podobnosť medzi spriadaním nití a ženských myšlienok. Chce oslovit aj tým, že kladie otázku, čo všetko sa skrýva za slovami. K čomu vedú naše rečové akty. Jazyk, reč, konanie, ako naše rodové siete. Prvé uvedenie 11. 12. 2008.
Počet repríz: 27

– Marianna Mackurová, Eva Blažková,
Simoňa Martináková, Alena Sušilová

– Alena Sušilová

X NAPÍSANÉ DO TMY

Inscenácia približuje život a dielo Hany Gregorovej, rodáčky z Martina. Slovenky, ktorá sa nebála verejne vystúpiť a venovať sa tzv. ženskej otázke. Hra sa venuje konkrétnej historickej postave našich dejín, aby sme prostredníctvom stotožnenia sa, alebo odmietnutia tejto ženy, hľadali seba samého/samú. Inscenácia sprítomňuje osobné túžby a sklamanie Hany G. v kontexte daných spoločenských pomerov a konzervatívnych názorov na postavenie a úlohu ženy v spoločnosti na začiatku 20. storočia. Prvé uvedenie: 19. 6. 2009. Počet repríz: 14

– Marianna Mackurová,
Juraj Smutný, Mária Šamajová

– Nina Müller, Mária Šamajová,
Juraj Smutný, Marianna Mackurová

OHLASY

S Hanou Gregorovou som „prežila“ niekoľko stoviek hodín počas štúdia jej bohatej korešpondencie s manželom Jozefom Gregorom Tajovským, s dcérou Dagmar, s rodinou, známymi, ako aj pri sledovaní fotografických dokumentov z jej ciest po Slovensku, Čiech, Talianska, Francúzska, Grécka a iných miest. Po sobáší v roku 1907 strávila veľa rokov vzdialená od manžela, ale napriek mnohým pokúšeniam, rozdielnej povahe a veľkej vzdialenosti bol ich vzťah pevný, založený na tolerancii a vzájomnej úcte. Takto ju vystihli aj scenáristka a režisérka Iveta Škripková a hlavná predstaviteľka v hre Napísané do tmy. Predstavenie zanechalo vo mne hlboký dojem. Je chvályhodné, že zásluhy týchto žien zostanú zvečnené aj v takejto pútavej a modernej dramatickej podobe.
Zlata Troligová, ŠVK BB kurátorka pre literatúru

Bratr, manžel, sestřenice i já jsme sledovali představení s velkým nadšením a uvědomili jsme si, že Hana Gregorová je ještě nedocenená, a že současné ženy mají stále co připomínat a osvětlovat v tématu ženská otázka, rovnost, respekt, hodnota, role matky, a pod. Napadá mne: ženská otázka, to není jen žena sama a její potřeby, to je mužská otázka či mužský element, podporující jí, a ona jeho. Viděla jsem to u babičky Hany Gregorové a Josefa Gregora Tajovského, také u mých rodičů. Vidím tedy, že to není boj o práva, ale vytvoření platformy, kde se práva a potřeby a možnosti navzájem propojují. Snad se toho svět jednou dočká.

Tatjana Šišková, vnučka Gregorcov

X ŠMÍRAČKY

Základ pre inscenáciu Šmíračky dali pozorovania vnútorných priestorov každej z nás. Sledovania toho čo si o sebe myslíme, špicľovanie ženských pocitov a myšlienok. Počas rozhovorov režisérky s trom herečiek začala dominovať neustále prítomná téma v živote dievčat - (ne)vydať sa, (ne)mať dieťa, (ne)byť mamou, (ne)študovať, láska, sex, materstvo. Z týchto a iných otázok, ktoré si kladie každá z nás vznikla dramédia, v ktorej herečky riešia večné ženské otázky s humorom a nadhľadom. Prvé uvedenie: 8. 1. 2010. Počet repríz: 21

– Nina Müller, Slavomíra Fulínová

– Veronika Fekiačová, Slavomíra Fulínová, Nina Müller

OHLASY

Predstavenie Šmíračky je pohľadom – nie však univerzálnym pohľadom na problém, ale konkrétnym, ženským a dievčenským pohľadom na lásku, materstvo, výchovu dieťaťa a s tým súvisiace problémy – spoločenské, morálne, ekonomické a citové. Za mužské problémy je považovaná veda, vojny, šport, ekonomika či politika. A ženské? Varenie, upratovanie, výchova, pletenie, móda... Typické rodové stereotypy, ktoré sú v mnohých už prekonané, no napriek tomu sa tieto roly v spoločnosti vnímajú prevažne ako tradičné. A tradície treba na Slovensku dodržiavať... To všetko napriek tomu, že ženy sú úspešné aj v „mužských“ oblastiach a nemusia sa kvôli tomu vzdávať svojej rodovej príslušnosti a stať sa mužmi v sukniach. Predstavenie Šmíračky bolo skvele zvládnuté aj po scénografickej a kostýmovej stránke, keď jednoduché, ale maximálne efektívne bloky v tvare puzzle dopĺňali skladačku ženského života.

Marcel Koman, publicista

Bolo tu super, páčilo sa mi najmä zapojenie obecnstva. Super téma – netradičným spôsobom podaná.

Diváčka

Ženská otázka z iného uhla:

BOŽENA SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA,
ELENA MARÓTHY-ŠOLTÉSOVÁ

VARIÁCIE LÁSKY

Prvým impulzom k vzniku tejto inscenácie boli *Premeny*, úvodná časť celého večera Premien, tzv. Prológ, ktorý sa konal v rámci osláv 50. výročia divadla 10. a 11. 12. 2011. Počas neho v rôznych priestoroch divadla vznikli malé mikro príbehy týkajúce sa rôznych premien ľudských i divadelných. Tak vznikli Ženské premeny v Teátri. Ich rozpracovanie dospelo k Variáciám lásky. Variácie lásky pokračujú v banskobystrickom hľadaní obrazov a osudov žien. Vďaka témam obidvoch diel inscenácia skúma rôzne roly žien, ktoré sú im „dané“, bez ohľadu na storočie, v ktorom žijú: individualitu a stavy nevydatej ženy, žiť - nežiť bez lásky?, do koho sa zamilovať? (Za koho ísť?), individualitu vydatej matky dvoch detí, jej pochybnosti ohľadom výchovy a noriem správania vo vzťahu matka - dieťa, ako aj strachy a radosti obyčajnej mamy (Moje deti). Prvé uvedenie: 24. 3. 2011.

Počet repríz: 12

ZÁVEREČNÉ ZAMYSLENIA NAD PRÁCOU V BDNR

Vždy ma prekvapovalo, keď sa toto skvelé divadlo opätovne a zasa nedostalo na nejaký festival alebo nebolo patrične ocenené a docenené. Nevieť, či je na Slovensku ešte divadlo, ktoré urobilo toľko nového a prinieslo toľko nových tém takým novým spôsobom – inscenačne, vizuálne aj inak objavným, tém, ktoré nie sú odťažité, ale týkajú sa mnohých, resp. všetkých. Nuž, keď nič iné, tak na príklade BDNR sa dá ukázať, ako fungujú páky v slovenskom divadelníctve. A vôbec ma neteší, že občas aj tých, čo nimi hýbu, poriadne udrie to, čo sami rozkrútili, a čo sa tak bezmyšlienkovite a najmä deštruktívne krúti... ľahostajne a proti času.

Vytrvalosť, odhodlanie, neochvejnosť, s akou Iveta Škripková robí divadlo v Banskej Bystrici je pre mňa niekedy smutná, veď prečo by mal človek venovať toľko energie na udržanie niečoho, čo je skvelé? No častejšie je pre mňa úžasným povzbudením, lebo za každých okolností viem, že aj za našimi bratislavskými humnami sa ktosi trápi a „bojuje“ s veternými mlynmi, a nie je to nijaký čudák, ale skvelá režisérka a autorka – feministka Iveta Škripková, z ktorej Dulcineu veru nikto neurobí, nech by sa ako snažil ☺.

Jana Juráňová, spisovateľka, prekladateľka, koordinátorka ASPEKTU

Banská Bystrica je, napríklad, rodiskom slovenského feministického divadla. Ba čo viac, je jeho sídlom. Už desať rokov cielene rozvíja javiskové úvahy o rodovej problematike. Svojou existenciou láme vulgárne predstavy o feministickej literatúre, umení, filozofii, divadle... Vytvára priestor pre scénické vyjadrenie ženskej životnej skúsenosti. Sprítomňuje nám ženské dejiny. Rozvíja zmysel pre ľudskú dôstojnosť.

Napomáha šíreniu hodnôt občianskej spoločnosti...

Vďaka emancipačným snahám Bábkového divadla na Rázcestí sa slovenské divadelníctvo môže pochváliť tým, že nezaostáva za svetovými trendmi.

Iniciačnú úlohu v tom zohrala Iveta Škripková. Ja osobne ju považujem za matku – zakladateľku feministického divadla na Slovensku.

Nadežda Lindovská, PhD., docentka Katedry divadelných štúdií DF VŠMU

Iveta Škripková mi darovala to najdrahšie - pri mojej návšteve v Bábkovom divadle na Rázcestí ma prekvapila inscenáciou jednej mojej poviedky, ktorá sa konala iba v ten jeden večer. Banská Bystrica sa odvtedy pre mňa spája s jej menom a jej divadlom. Je to nielen veľmi schopná divadelníčka, organizátorka ale aj krásny človek. Spája v sebe sociálne cítenie s intelektom a tvorivým duchom.

Irena Brežná, spisovateľka

Pôvodne som chcela napísať, že desať rokov rodovo špecifického divadla na Slovensku, vo večne mladej krajine, kde sa stále začína odzov, kde dominuje patriarchálne myslenie, je jednoducho zázrak. Ale to by bolo nespravodlivé. Nie je to nijaký zázrak, žiadne mávnutie čarovného prútika, za tými desiatimi rokmi je originálne myslenie aj tvrdá robota. Roky hľadania, skúšania, pochybnosti o sebe aj o druhých. Je za nimi odvaha a neústupnosť, ale aj smiech a radosť z objavovania nových rozmerov seba a sveta, v ktorom sme sa narodili ako ženy. Veľmi si vážim to, že na Slovensku existuje také divadlo.

Anna Grusková, autorka, divadelníčka

Toto divadlo svojimi inscenáciami jednak dáva nahliadať do života ženy v minulosti i súčasnosti „zvnútra“, zo ženskej perspektívy, a teda s veľkou mierou autenticity – a jednak pomáha podkopávať množstvo rodových stereotypov, ktoré ešte stále u nás prežívajú a pomá-

hajú udržiavať pri živote (na prvý pohľad často málo spozorovateľné, zato oveľa rafinovanejšie) hierarchické vzťahy medzi rodmi. O rodových stereotypoch vieme, že majú veľkú zotrvačnosť, reprodukujú sa v každodennom živote, vo zvykoch, v našich činnostiach, postojoch, ale napríklad i v úsloviach, sú späté najmä s emocionálnou vrstvou prežívania. Práve preto účinnejšie ako teoretické analýzy sú pri ich narúšaní zážitky pretkané emocionalitou, takúto emocionálne nasýtenú zážitkovosť v najvyššej miere poskytuje umenie. V tomto zmysle vnímam inscenácie, ktoré pripravuje BDNR ako príležitosti s veľkým potenciálom špecifickejšej, na rodové stereotypy zameranej katarzie.

Etela Farkašová, spisovateľka, filozofka

Režisérka a autorka Iveta Škripková pripravila súbor inscenácií, ktorými nastolila svoju umeleckú výpoveď prostredníctvom rodovo citlivého divadelného jazyka. Cieľom tejto tvorby je reflektovať a upozorniť na rodové stereotypy, na asymetrické postavenie žien a mužov, na zažitú predstavu o nich a tiež snaha priniesť istý kritický náhľad na diskriminačné vzorce našej spoločnosti. A špecifický prístup k téme a k výslednej podobe divadelného diela si vyžaduje i špecifický prístup publika. No napriek tomu, že divadlo funguje mimo cestra, našlo si cestu aj k regionálnemu publiku, ktoré je často poznačené konzervativizmom, zažitými konvenčnými predstavami o umení a divadle a odmietaním niečoho iného či nového. V tomto smere TWIGA naozaj napreduje a plní i významnú sociálnu úlohu ženskej, ale aj divadelnej emancipácie. Iveta Škripková a celý kolektív divadelného štúdia TWIGA na profesionálnej úrovni rozvíja jednu z tendencií slovenského divadla. Ide o dlhodobý, súvislý proces, ktorý má za sebou viditeľné výsledky. Tie divadelnému štúdiu TWIGA zaručili popredné a ojedinelé miesto v profesionálnom divadle s jasne definovanou poetikou a súzvukom umeleckého a osobného názoru.

Eva Kyselová, teatrologička, prekladateľka

Moja spolupráca s BDNR začala v roku 1997, keď ma ako korepetitora na vianočné predstavenie prizval skladateľ a môj učiteľ Belo Felix. V detskom predstavení Štopľoš Loptoš som dostal možnosť autorsky sa podieľať na hudbe. Nasledovala séria „Predavačiek príbehov I-IV“, kde som v istom momente zistil, že na pódiu som sám medzi toľkými ženami.

Ženami mladšími, staršími, skúsenými i menej ostrieľanými, herečkami, režisérkami, spisovateľkami, kostymérkami...Cítil som sa mnohokrát neisto, nakoľko som v tom čase nevedel skoro nič o ženskej duši, pôvabe, cite, bolesti, zmyšľaní...

Aj spolupráca s Vami mi v tomto ohľade veľmi pomohla a otvorila cestu k poznaniu Ženy.

Juraj Haško, muzikant

Za to, že v Divadle na Rázcestí sa hrajú rodové témy som Ivete a „jej“ herečkám vďačný.

Tak, ako si ony v TWIGE hľadajú a kráčajú svojou cestou, ja som vďaka nim objavil a teraz kráčam svojou, inou a pre mňa novou, o ktorej by som sa pravdepodobne nikdy nedozvedel, že existuje a teda, treba mi skúsiť vydať sa na ňu. Kráčajúc s nimi, alebo lepšie-vedľa nich, sa dozvedám, učim a poznávam.

Za divadlo som rád, že BDNR je aj vďaka týmto témam stále nepokojným divadlom, divadlom hľadajúcim a nachádzajúcim, divadlom, ktoré obdaruje, ale aj vykoľají, lebo divadlo také byť musí.

Ako režisér sa nehanbím za réžiu hry Neplač, Anna. Naopak. Rád som, že som mal tú česť.

Marián Pecko, režisér

– Nina Müller

Redakčne pripravila: Monika Tatarková
Grafický design: Juraj Poliak
Vytlačil: Koprint s.r.o.
Foto: archív BDNR

Počet repríz ku 18. sptembru 2011.

Bábkové divadlo na Rázcestí
Skuteckého 14, Banská Bystrica 974 00
Tel.: 48/412 55 13, tel./fax: 48/412 56 23
www.bdnr.sk, bdnr@bdnr.sk

Zriaďovateľom divadla je Banskobystrický samosprávny kraj.
Realizované s finančnou podporou Úradu vlády Slovenskej republiky 2011.

**BANSKOBYSTRICKÝ
SAMOSPRAVNÝ KRAJ**

**ÚRAD VLÁDY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

RÁDIO LUMEN

mojaBystrica.sk

pardon

TVH

one

REGINA

BYSTRICA 21

Banskobystrický samosprávny kraj

Coca-Cola

Coca-Cola

BYSTRICA 21

kam do mesta

Intersnack

DRU

Lucka

KIA

Mercedes-Benz

